№ 122 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 6 — 1899 — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 6 № 122

ՔՍԱՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառի 2 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳԲԻԴՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչ են կոչվում իրանց ժառանգներին. Թագաժառանգ Ցէսարէվիչ Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչ. Բարոն Նիկոլաի. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Դատաստանական դահլիճից. Նամակ Ծալկայից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ԻՆՉ ԵՆ ԿՏԱԿՈՒՄ ԻՐԱՆՑ ԺԱՌԱՆԳՆԵՐԻՆ

—

Մենք մի քանի անգամ խօսեցինք այն աղետաբեր հետևանքների մասին, որ պատճառում է ոգելից ըմպելիքների չափազանց գործածութեանը։ Մեր ազգաբնակութեան մի ստուար մասը օրից օր աւելի և աւելի ընտելանում է այդպիսի ըմպելիքների գործածութեանը և ալքօհոլականութեան վնասները մեծանում են։ Դիւղական ամբողջ շրջաններ, որոնք առաջ շատ զգոյշ էին օղիի վերաբերութեամբ, այժմ ենթարկվել են օղի խմելու սովորութեան, իբրև մի այնպիսի նորաձևութեան, որ, նրանց կարծիքով, նշան է բարեկեցիկ դրութեան և ապրուստի։ Մի և նոյն ժամանակ նորանոր առողջապահական հետազօտութիւններ և վիճակագրական ուսումնասիրութիւններ ցոյց են տալիս, որ սպիրտի կամ ալքօհոլի պատճառած վնասը աւելի հիմնական և արմատական է, քան շատ անգամ կարծում են, որ նա ոչ միայն քայքայում է ժամանակակից սերունդի առողջութիւնը և բարոյական էութիւնը, այլ նա հող է պատրաստում աւելի ևս մեծ և սարսափելի քայքայումների համար։

Գիտնական հետազօտութիւնները ցոյց են տալիս, որ խելագարութեան մի նշանաւոր մասը հետևանք է ալքօհոլամոլութեան։ Ռուսաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող 13 հիւանդանոցներում, որտեղ խնամվում են հոգեկան հիւանդներ, տարեկան լինում է 8000 հիւանդ և այդ թվի մի ութերորդ մասը, այն է հազար անձն հոգեկան հիւանդութիւն են ստացել ալքօհոլի շնորհիւ։ Նոյն հետազօտութիւնները ցոյց են տալիս, որ կին հոգեկան հիւանդներ յաճախ պատահում են այն տեղերում, ուր օղի շատ է սպառվում ազգաբնակութեան մէջ։ Թէև կինը շատ անգամ ինքը ոգելից խմիչք չէ գործածում, բայց նա լինելով արբեցող և անժուժկալ հօր զաւակ, ենթարկվում է հոգեկան հիւանդութեան և այն էլ համեմատաբար աւելի ուժեղ կերպով, քան տղայ զաւակը։ Թերը ցոյց են տալիս, որ մի դէպքում 329 ալքօհոլամոլութեամբ խելագարվածներից ծնված զաւակներից 230 տղայ, իսկ 320 աղջիկ խելագարվեցին. այդպէս են և ուրիշ ցուցումները։

Ուրեմն, դուրս է գալիս, որ ժամանակակից սերնդի անժուժկալութիւնը ոչ միայն վնասում է իրան, այլ և այն սերնդին, որ պէտք է նրան փոխարինէ։ Եւ այդպիսով այն սերունդը, որ ուշք չը դարձնելով զանազան յորդորներին և խրատներին, անձնատուր է լինում արբեցողութեան, ոգելից խմիչքների անհսկելի գործածութեան, մի խօսքով ալքօհոլամոլութեան ախտին, նա դրանով կտակում է իր ժառանգներին հիւանդոտ դիւրագրգռութիւն, բարոյական հաշմանդամութիւն և խելագարութիւն։ Սարսափելի հետևանք։

ԹԱԳԱԺԱՌԱՆԳ ՑԵՍԱՐԵՎԻՉ ՄԵԾ ԻՇԽԱՆ ՄԻԽԱՅԻԼ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՈՎԻՉ

—

Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչ, որին այժմ, թագաժառանգութեան հիմնական օրէնքի համաձայն, պատկանում է համայն Ռուսաստանի թագաժառանգութեան իրաւունքը, Թագաւոր Կայսրի երկրորդ եղբայրն է, ծնվեց 1878 թուին Պետերբուրգում, Նորին Մեծութեան սեփական (Անիչկով) պալատում։ Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչ շէֆ է Բէսարաբեան 129-դ հետևակ գնդի և 2-դ շէֆ է լէյբ-գվարդիայի 2-դ արտելէրիական բրիգադայի։

Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչ, որ կրթութիւն ստացաւ Օգոստափառ Ընտանիքի մէջ ամենաընտիր դաստիարակների, ուսուցիչների և պրոֆէսորների ղեկավարութեամբ, իր զինուորական կրթութիւնը առնում էր Միխայլովեան արտիլէրիական դպրոցում, իւնկէրի ծառայութիւն կատարելով մնացած իւնկէրների հետ համահաւասար։ Արտիլէրիական գործը ուսումնասիրելով, Մեծ Իշխանը այցելեց և ուսումնասիրեց մեր բոլոր նշանաւոր բերդերը։

Անցեալ տարվայ յունվարին, Օգոստափառ գեներալ-ֆէլդցէյխմէյստէր Միխայիլ Նիկոլաեվիչի յօբելեանը տօնելու օրը, Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչ նշանակվեց լէյբ-գվարդիայի 2-դ թնդանօթաձիգ բրիգադայի շէֆ։ Ներկայ տարվայ մայիսի 6-ին, իր Ինքնակալ Եղբօր՝ Թագաւոր Կայսրի ծննդեան օրը, Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչ, որպէս չափահաս դարձած, Կայսերական Ընտանիքի անձանց համար որոշված երդումը տուեց Ցարսկօե-Սելօի Մեծ պալատի եկեղեցում։ Հէնց այդ օրը Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչ ֆլիգէլ-ադիւտանտ նշանակվեց։

ԲԱՐՕՆ ՆԻԿՕԼԱԻ

—

Յուլիսի 3-ի գիշերը վախճանվեց Կովկասի ամենանշանաւոր գործողներից և Ռուսաստանի աչքի ընկնող պետական անձերից մէկը՝ բարօն Նիկոլաի, 78 տարեկան հասակում, իր սեփական Բեռանի կալուածքում, որ գտնվում է Կօջօր աւանի մօտ։ Բարօն Նիկոլաի իր կեանքի ամենամեծ մասը անց է կացրել Կովկասում, նախ՝ իբրև պաշտօնեայ և ապա բոլոր պաշտօններից հեռացած՝ իբրև մասնաւոր անձն։ Բարօն Նիկոլաի սկսեց գործել Կովկասում 1845 թուի մարտի 1-ից, երբ ստացաւ պաշտօն փոխարքայի դիւանատանը և մասնակցեց այն ժամանակվայ արշաւանքներին դէպի Դաղստանի խորքերը, որտեղ նա ցոյց տուեց մեծ քաջութիւն Սալթի բերդը վերցնելու ժամանակ։ 1849 թուից մինչև 1852 թուը նա կատարեց կառավարչապետի դիւանատան դիրեկտորի և Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի պաշտօնները։ 1860 թուին նա նշանակվեց Կովկասի գիւղատնտեսութեան և արդիւնագործութեան դիւանատան գլխաւոր և յետոյ Կիեվի ուսումնական շրջանի հոգաբարձու, որից յետոյ ստացաւ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի օգնականի պաշտօնը։ 1863 թուին նշանակվեց Կովկասի փոխարքայութեան դիւանատան գլխաւոր, որին յանձնված էր և կալուածատիրական գիւղացիների համար գործող մասնաժողովի նախագահութիւնը. 1875 թուին նշանակվեց պետական խորհրդի անդամ, 1881 թուին ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր, իսկ 1884—1894 թուերին պետական խորհրդի օրէնքների դեպարտամենտի նախագահող։

Բարօն Նիկոլաի յայտնի էր իբրև լուսաւոր հայեացքների և լայն պետական տեսակէտների անձնաւորութիւն։ Սկսելով իր գործունէութիւնը այնպիսի փոքրված և հեռատես պետական անձի օրով, ինչպէս էր հանգուցեալ փոխարքայ իշխան Մ. Վօրոնցով, բարօն Նիկոլայի հաւատարիմ մնաց գեղեցիկ աւանդութիւններին։ Թէ կրթական գործի, և թէ երկրի ընդհանուր կուլտուրական գործի վերաբերութեամբ նա ցոյց տուեց պետական ընդարձակ հասկացողութիւն։ Պաշտօններից դուրս նա մասնակցում էր այն գործերին, որոնց մէջ նա տեսնում էր երկրի առաջադիմութեան ֆակտօրներ։ Այդպէս նա ընդունեց իր վրա Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան նախագահի պաշտօնը, որ վարեց մի քանի տարի։ Վերջին անգամ, 1889 թուին, նա համաձայնվեց իր վրա վերցնել Կովկասեան ցուցահանդէսի գնահատող յանձնաժողովի նախագահի պաշտօնը, որ և վարեց մեծ հմտութեամբ։ Բարօն Նիկոլայի թողել է յիշատակարաններ, որոնցից մի քանի կտորներ նա հրատարակեց իր կեանքի օրով։ Կովկասը հաւատարմութեամբ կը պահի նշանաւոր պետական գործողի յիշատակը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

—

Թիւրքաց մայրաքաղաքը եթէ աշխարհին մի քաղաքակրթական ծառայութիւն չէ անում, գոնէ ունի այն երախտիքը, որ զարմացնում է ամենքին, զարմացնում է շարունակ, անընդհատ։ Վերցրէք մի լրագիր, որ մշտական թղթակից ունի Բօսֆորի ափերում, ուշադրութեամբ հետևեցէք այդ թղթակցի գրածներին և դուք համարեա երբէք չէք կարող ի նշան խորին զարմացման չը խփել ձեր ձեռքը ձեր ծնկան։ Ձեզ այդքան զարմացնողը, ի հարկէ, մի որ և իցէ գեղեցիկ գիւտ չէ, մի առաջադիմական քայլ չէ, որ ցոյց տար թէ մարդկային խելքը ինչեր է գտնում աշխարհի բարեբախտութեան համար։ Ո՛չ. ձեզ ապշեցնողը այն է թէ ինչպէս է պահվում այդ պետութիւնը, որի մարմնի ներսը արդէն կերել են որդները, որ վաղուց մնանկացել է, և այլ ևս չը կայ մի նիւթ, որ կենդանութիւն հաղորդէր այդ՝ հրաչքով պահվող մարմնին։ Ով շարունակ կարդացել է «С.-Петерб. Вѣд.» լրագրի մշտական թղթակցութիւնները Կ. Պոլսից, նա զարմանքի առատ նիւթ պիտի ունեցած լինի։ Թղթակիցը, որ այնքան գեղեցիկ կերպով ծանօթ է թիւրք քիւրքրատիայի գաղտնիքներին, ամեն մի պատկեր նկարելիս՝ դուրս է հանում թիւրքական անկարողութեան ամբողջ խորութիւնը։ Այս անգամ թղթակիցը իր նամակը սկսում է ուղղակի այսպէս.

Դեռ երբէք ներքին անկարգութիւնները թիւրքաց կայսրութեան մէջ չեն ընդունել այնպիսի սպառնալից չափեր, ինչպէս վերջին ժամանակները, և Յեմենի, Հէջասի ու Արաբիայի այլ վիլայէթների անցքերը ոչինչ են, համեմատելով այն սարսափների հետ, որոնք տեղի ունեն Կ. Պոլսից մօտիկ տեղերում և նոյն իսկ այդ մայրաքաղաքում։

Չը կարծէք թէ խօսքը կոտորածների մասին է կամ աւազակների այն քաջագործութիւնների մասին, որոնք վերջերումս հռչակվեցան Սալոնիկի շրջականերում։ Այդպիսի «դէպքերով» Թիւրքիան այնքան հարուստ է, որ ոչ օրի չէ զարմացնում։ Հարցը այն է, որ թիւրք ուսանող երիտասարդութեան մէջ խռովութիւններ են լինում, իսկ դժբախտ պաշտօնեաների ամսական չը ստանալը կատարեալ ցաւ ու կրակ է դառնում։ Անասնաբուժական դպրոցում անկարգութիւններ տեղի ունեցան. կարգը վերահաստատվեց զինուորական ոյժի օգնութեամբ, քննութիւն նշանակվեց և բազմաթիւ ուսանողներ գիշերը փոխադրվեցան «սև բերդը», որտեղից ոչ ոք չէ վերադառնում։

Դրանից յետոյ մի քանի օֆիցերներ, որոնց թւում և սուլթանի թիկնապահներից մէկը, մի ամբողջ ցոյց արին դանձարանում, խնդրելով տալ իրանց՝ փետրվարի ռոճիկը։ Ցոյց անողներին պատրաստ էր միանալ նրանց նման դժգոհների մի ամբողջ խումբ, բայց դանձարանի նազիրը (դիրեկտօրը), դուրս վազելով, կարողացաւ հանգստացնել տաքացած մարդկանց, երդվելով խոստանալով յաջորդ հինգշաբթի օր, այսինքն ուղիղ մի շաբաթից յետոյ, «դժոխքից էլ լինի փող ճարել» և տալ բոլոր ծառայողներին արքունական ռոճիկը։

Հասկանալի է, որ Եղբզի պալատում յուզմունք սկսվեց։ Այդ պալատի պնակները լիզող բոլոր պաշտօնեաները պարտաւորվեցան իրանց ազդեցութիւնը գործ դնել՝ քաղցած պաշտօնեաներին «Աստուած ողորմած է» ճշմարտութիւնը հասկացնելու համար։ Սուլթանը յանձնարարեց պալատական իմամին միջոցներ ձեռք առնել, որ մզկիթներում մոլլաները յիշեցնեն ուղղահաւատներին զուրանի այն պատուիրանները, որոնք պահանջում են հպատակվել խալիֆի կամքին։ Բայց այդքանը բաւական չէ. նոյն իսկ ֆանատիկոս ուղղահաւատը քաղցածութեան մէջ կարող է թերահաւատ լինել դէպի երկնային պատգամները։ Եւ Եղբզի մարդը դիմում է նաև աշկրօնականների աջակցութեան, պատուիրելով որ նրանք էլ իրանց ազդեցութիւնը գործ դնեն։ Բայց ժողովրդի մէջ հեղինակութիւն ունեցողները հէնց այն մարդիկն են, որոնք վրնդված են չողոքորթութիւնների պալատից. դրանք այն պաշտօնեաներն են, որոնք փոքր ի շատէ ազնուութիւն ունեն, ամօթ են համարում լռել և հաստակ խօսում են երկրի անբարեկարգութեան մասին, դատապարտում են ներկայ կարգերը ու դարման են պահանջում։ Աբդիւլ-Համիդը այդպիսի սրտացաւներին ատում է և հեռացնում է իր բնակարանից։ Բայց նեղն ընկած ժամանակ, երբ պէտք է այդ մարդկանց ազդեցութիւնը շահագործել յօգուտ կայրու խուլ պալատի, սուլթանը առանց տատանվելու փայփայում է նրանց։

Այդպիսի դէպքերում այժմեան սուլթանը բոլորովին անակնկալ կերպով կանչում է իր մօտ աչքից ընկած մարշալին, որ վաղուց մասնակցութիւն չունէր պետական գործերի մէջ. շատ սիրալիր կերպով ընդունում է եկած պաշտօնեային, հարց ու փորձ է անում նրա առողջութեան, գործերի մասին և անբաւականութիւն է յայտնում, որ նա այնքան երկար ժամանակ ոչ մի լուր չէր ուղարկում իր մասին։ Արդէն ծանօթ լինելով իր տիրոջ այդպիսի քաղաքական գործառնութիւնների հետ, պաշտօնեան սպասում է, որ փոդիշահը ունկնդրութեան վերջում անպատճառ իրան որ և է թանգագին ընծայ կառաջարկէ. և իրաւ, նա չէ սխալվում։ Ողջոյնի մի քանի սովորական խօսքերից յետոյ, սուլթանը, չասելով այլ ևս թէ ինչ գործի համար է կանչված պաշտօնեան, յայտնում է նրան թէ վաղուց է ինչ ինքը չէ վարձատրել նրան իր ողորմութիւններով և մեկնում է դէպի պաշտօնական մետաքսէ քսակ, որի մէջ ոսկիներ են (600 լիրա, Աբդիւլ-Համիդի սիրած և սովորական գումարը) և խնայ է տալիս, որ ունկնդրութիւնը վերջացած է։ Մի, կամ ամենաշատը երկու օրից յետոյ, փադիշահը նորից կանչում է իր պարգևատրած պաշտօնեային և յանձնարարում է նրան մի որ և դժուար գործ։

Այդ իսկ եղանակով փադիշահը նորերս մօտեցրեց իրան մի փաշայի, որին առաջ գցել էր իր աչքից, կասկածելով թէ նա գեաուրների բարեկամն է։ Մի ինչ որ քաղաքական յանձնարարութիւն գլուխ բերած լինելու համար՝ սուլթանը խոստացել էր այդ փաշային իր միջոցներով մի տուն շինել նրա համար։ Կարծելով թէ ուղղափառների հրամանատարը մոռացել է իր խոստումը, փաշան պաշտօնական գրութեամբ դիմեց նրան, յիշեցնելով այդ տունը, բայց պատասխան չը ստացաւ։ Այդ օրից անցաւ երեք տարի։ Նորերս, երբ հարկաւոր եղաւ միմեանց դէմ կռուող քրդերի դէմ մի մարդ ուղարկել, սուլթանը յիշեց այդ փաշային։

Կանչելով իր յոյսերի մէջ խաբված փաշային, սուլթանը իր սենեկապետի միջոցով յայտնեց նրան, որ սկսէ տան շինութիւնը սուլթանական հաշուով և շինութիւնը վերջացնելուց յետոյ ներկայացնէ հաշիւը, որպէս զի փադիշահը վճարէ բոլոր ծախսերը։ Բայց փաշան գիտէր, որ դրանից առաջ եղել են երկու դէպք, երբ սուլթանը, փոխանակ ծախսերը տալու, շնորհաւորել էր տանտէրերին ասելով թէ «հարուստ պալատ» է. ուստի յայտարարեց թէ բոլորովին միջոցներ չունի, որ սկսէ տան շինութիւնը։ Ցեսնելով այդպիսի հաստատամտութիւն, սուլթանը նոյն սենեկապետի միջոցով ուղարկեց նրան 600 լիրա, խոստանալով ամեն շաբաթ այդքան տալ, մինչև որ շինութիւնը կը վերջանայ. իսկ այդ տեսարանից մի օր յետոյ նա յանձնարարեց պարգևատրած պաշտօնեային խաղաղացնել քրդերին և ներքին անկարգութիւնների դէմ կռուել։

Այսպիսի հնարներով է պահվում պետութիւնը... Կարող էք չը զարմանալ այդ հնարների վրա, այդ վարձատրողի և վարձատրվողների վրա, այդ ամբողջ խղճուկ սիստեմի վրա, որ, սակայն, Համիդի փառքն է կազմում...

*

Այս այսպէս լինելուց յետոյ զարմանք կարող

է պատճառել, որ Ելիզի խորքերում պատրաստած մթնոլորտի մէջ հրատարակվում են ուժից ընկած լրագիրներ, որոնք կատարեալ նահատակներ են։ Լրագրի ընթերցողը պահանջում է խմբագրական ինքնուրոյն նիւթ. բայց ո՞րտեղից նիւթ վերցնէ խեղճ լրագիրը. նա պարտաւորված է խմբագրական յօդուածներ, առաջնորդողներ տալ։ Դատարկութեան ամայութեան մէջ ինչի՞ մասին խօսել. պէտք է հնարել, գտնել։ Եւ Կ. Պոլսի լրագիրները, պէտք է խոստովանել, անում են աւելին, քան կարող են խօսակցութեան մի առարկայ, մի, ինչպէս ասում էին հին բարի ժամանակներում, «բնաբան» գտնելու համար։ Ահա մի օրինակ։ «Արևելք» լրագրի այն համարում, որ լոյս տեսաւ յունիսի 18-ին, կայ խոշոր տառերով տպած մի առաջնորդող։ Ահա մի կտոր դրանից.

Ես լափեցի այս գիրքը, բարեկամներ, ու ներկայացած առիթէն օգուտ կը քաղեմ, չնորհակալութեան զեղումով մը երկու ձեռքերը սեղմելու յարգելի թարգմանչին։ Մեր դպրոցականութեան էն մեծ բարեկամն է այս մարդը։ Երբէք չէի տեսած գիրք մը, որ այսքան հրահանգիչ ու յանկուցիչ ըլլար, այսքան բարոյացուցիչ ու զրաւիչ, այսքան կրթիչ ու հաճոյական. ածականներուս մթերքը սպառեցի, բայց հիացումս չէ սպառած։

Ի՞նչ գիրք է դա, որ այդքան բարեբաղդութիւն է ունեցել «Արևելքի» սիւնակների առաջինը գրաւելու—Սմայլսի «Բնաւորութիւնը», թարգմանութիւն Փիլիպպոս Վարդանեանի, որ լոյս է տեսել, եթէ չենք սխալվում, տասը տարի առաջ։ Լրագիրը, անյարմարութիւնից ազատվելու համար, դիմել է ամենամիամիտ միջոցին—չէ յիշել թէ երբ է տպված այդ գիրքը. և նրա ընթերցողը, ի հարկէ, կը կարծէ թէ խօսվում է զրական մի նոր գործի մասին։ Շատ լաւ է ասում ռուսական առածը. «Толь на выдумки хитра!»։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Տեղական ռուս թերթերի Բագուի թղթակիցները հետևեալ մանրամասնութիւններն են հաղորդում այն ընդարձակ դատի մասին, որ նորերս տեղի է ունեցել Բագուի նահանգական դատարանում։ Ահա այդ գործի էութիւնը։

Դատի էր ենթարկված Բագուի նահանգի պետական կալուածների առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնեայ կոլէժսկի առսէսոր Լազարեվ՝ նահանգական երկրաչափ պ. Մելիք-Բաբախանովին նամակով վիրաւորելու համար։ Կարդացված մեղադրական ճառից երևում է հետևեալը։

Բագուի նահանգապետի հրամանագրի համաձայն, պ. Մելիք-Բաբախանով պէտք է գնար Զավադի գաւառը «Կարա-Նուրի» ղշլաղում ռուսաց գիւղի պլանը պատրաստելու համար, տեղական պաշտօնեաների օգնութեամբ, որոնց թւում և մեղադրեալ Լազարեվի, որի մօտ էր գտնվում ղշլաղի պլանը։ Պ. Մելիք-Բաբախանովի հրաւէրին՝ գալ վերոյիշեալ տեղը, Լազարեվ, որ ապրում էր Սալեանում, պատասխանեց թէ ինքն գալ չէ կարող և որ հողաբաժնի սահմանները կարող են ցոյց տալ հէնց իրանք նորագաղթ ռուսները։ Իսկ պ. Մելիք-Բաբախանովի կազմած ակտից, որ ստորագրել են նորագաղթները, տեղական գաւառական բժիշկը և ոստիկանական պաշտօնեան, երևում է, որ նորագաղթները չը գիտէին իրանց հողաբաժնի սահմանները, և այդ պատճառով չը կարողացան ցոյց տալ երկրաչափին։ Այդ պատճառով երկրաչափը չը կարողացաւ կատարել նահանգապետի յանձնարարութիւնը, որի մասին նա զեկուցումն ուղարկեց նրան։ Այդ զեկուցման պատճէնը նահանգապետը հաղորդեց պետական կալուածների կառավարչին, որ իր կողմից ուղարկեց պ. Լազարեվին՝ բացատրութիւն տալու համար։

Ստանալով այդ պատճէնը, պ. Լազարեվ գրեց պ. Մելիք-Բաբախանովին հետևեալ նամակը. «Ողորմած պարոն։ Այսօր ես ստացայ ձեր զեկուցման պատճէնը, որի մէջ դուք ըստ էք (вследствие) ինձ, բայց չեմ հասկանում, թէ ինչ է նպատակը։ Կամ թէ դա պարզապէս Սասունի բոլոր ազնուականների բնածին յատկութիւնն է։ Զարմանում եմ, միթէ դուք չէք հասկանում, որ անցաւ այն ժամանակը, երբ ռուսաց կառավարութիւնը տալիս էր հայերին ամեն տեսակ արտօնութիւններ և նրանք, միլիոններ աշխատելով, ռուսաց փողերով Լօնդօնում բանկէտներ էին կազմում։ Հասկացէք, որ ազգային այդ յատկութիւնների համար արդէն Ռուսաստանումն ևս ատում են ձեզ, իսկ Թիւրքիայում յոյները արդէն հաստատ են համարում բարևել հայերին և հաւանօրէն Սալեանում իմացել էք, որ ես այն յոյներից եմ, որոնք ատում են հայերին։ Կ. Լազարեվ։»

Ստանալով այդ նամակը պօստով, պ. Մելիք-Բաբախանով ներկայացրեց դատարանի պրոկուրորին՝ դատի ենթարկելու համար մեղադրեալին։

Դատարանում Լազարեվ խոստովանվեց, որ նամակը գրել և ստորագրել է ինքը, բայց իրան մեղաւոր չէ համարում, որովհետև Մելիք-Բաբախանով զրպարտել է իրան յայտնելով, որ իբր թէ ես իմ պաշտօնս չեմ կատարում։

Դատարանը մեղաւոր ճանաչեց Լազարեվին և դատապարտեց նրան 50 ռուբլի տուգանքի կամ տասն օր բանտարկութեան։

ՆԱՄԱԿ ԾԱԼԿԱՑԻՑ

—

Յունիսի 29-ին

Ծալկա գաւառը գրեթէ չուսումնասիրված՝ մի անծանօթ Աֆրիկա է մեր Կովկասում. նա Բորչալու գաւառի, Տրիալէթի ժասի մի հատուածն է, չորս կողմից սարերով անջատված ու կտրված հարևան գաւառներից, Ախալցխա, Ախալքալաք, Ալէքսանդրօպոլ քաղաքների և Մանգլիսի գրեթէ միջակէտի վրա, զուրկ առաջադիմական բոլոր միջոցներից։

Ծալկան կարօտ է լուրջ ուսումնասիրութեան, ուր տակաւին մնում են հայկական 900—1000 տարվայ և վրացական պատմական աւերակների հետքեր, գերեզմաններ և այլն։ Նա բաղկանում է 40—50 մեծ ու փոքր գիւղերից, որոնցից 12-ը հայ, մի կամ 2 թուրք, մնացածները յոյներ են՝ գիւմրիլչանների և էրզրումցի հայ-հօռօմներ՝ գաղթած 1830 թուին։ Հայ-հօռօմներից մի քանի գիւղեր դեռ պահում են մի քանի հայ սովորութիւններ և ազգային լեզուն։ Ծալկացու կեանքը, կաց ու նիստը չէ տարբերվում Թիւրքիայի խուլ գաւառներից։ Գետնափոր խրճիթներ, թուրք-քուրդ տարազի հագուստներ նախնիք ժառանգութիւն են թողել ծալկացուն։ Նա մի անզէն որս է թուրք, օս ազգերի համար, ուստի թալան, սպանութիւն սովորական են։ Թրքական ղ ա չ ա ղ ն ե ր, ամենայետնիից մինչև ժամանակիս հերոս Ալէյ-Բէկը, իրանց ոյժը փորձել են ծալկացու քսակի, կայքի և գլխի վրա։

Այս նահապետական, վերին աստիճանի պարզ ու տգէտ գաւառը մի շարք պարազիտների ասպարէզ է. կեղծ բժիշկներ, գրքաց, կախարդ, մեծամեծ շահատակութիւններ են անում։ Ծալկացի յոյնը խոշոր չափով ժառանգած է պապենական կրօնամոլութիւնը, ուստի ամեն գիւղ ունի մի քանի տեղելք գնացող (վերնոտ) ընկնաւոր, երազող կիներ ու պատանիներ, որոնք միշտ երկինք սլանալով՝ պատգամ են բերում՝ չինել այս ինչ, այն ինչ տեղը, կամ աւերակ մի այ—եօռ. (այս անունն են տալիս անխտիր ամեն ուխտատեղիի). հաղարաւոր ուխտատեղիներ կան Ծալկայում և էլի պիտի լինեն։

Ամեն յունական գիւղի մէջ գտնվում են մի քանի բաղդախնդիր թուրք, պարսիկ կամ քուրդ, սակաւ բացառութեամբ և հայեր, որ ընդունած են յունական դաւանութեան հետ և մի կին, մի քանի արտ, փող և այլն, բայց՝ ապերախտները, այդ բոլորը վայելելուց յետոյ, փախչում են դէպի Մահմէդի բանակը։

Ծալկացին ունի ասիացու՝ բացի անբարոյական, միւս բոլոր ստոր միտումները. առանց բացառութեան հայ և յոյն մի և նոյն խմորն են։ Ախալքալաքում, չնորհիւ «Մշակի» յարգելի թղթակից պ. Զ. Տ. Գ.-ի պարզված վէրքը, մի վաչխառուի բանտարկվելը, սարսափ է ազդել և մեր վաչխառուներին. ամեն գիւղ ունի մի քանի պարազիտներ, որոնք անխնայ ծծում են ժողովրդի արիւնը։ Յոյներն ունեն մի քանի միջնակարգ ուսումն առած քահանայ—ուսուցիչ, բայց՝ նրանք էլ գրեթէ ոչնչով բարձր չեն ժողովրդից, չեն ծաւալում գիտութեան և օրէնքի լոյսը, գրեթէ իրանց եղբայրների նման, գլուխ են ծռում զբրկանքի առաջ...։

Գալով հայերին, փառք Աստուծոյ, ոչ մի միջնակարգ ուսումն առած քահանայ չունեն։ «Մովսէսի դաւազանն ինչից էր»—հարցնում է մեծահռչակ կախարդ տէր-Կարապետը։—«Մաքուր արաղից»—պատասխանում է գերահռչակ տէր-Դանիէլը։ Սրանից աւելի ուսում կը լինի։ Մէկն էլ այս տարի ձեռնադրված է. ծալկացիք անդամ զարմանում են, որ այդ անդէտը քահանայ է եղել։

Ղարա-Խան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Նոր-Նախիջևան, յուլիսի 1-ին

Առ 1 յունիսի Ռ. Պատկանեանի մահարձանի գումարն էր 1925 ր. 25 կոպէկ. պ. Թոնեանի միջնորդութեամբ ստացանք Բալախանիից 85 ր.։ Ահա նուիրատուների ցուցակը՝ Ա. Սարգսեան 10 ր., պ.պ. Ա. Գանջեցեան, Թոնեան, Մատինեան, Տէր-Մկրտչեան, հինդ-հինդ ր., պ.պ. Գ. Գանջեցեան, Դանիէլեան, Խանդամիրեան, Մըկրտչեան, Ներսէսեան երեք-երեք ր., Հախումեան, Համզայեանց, Մելքումեան, Յովհաննէսեան, Ա. Բալանթար և Հ երկերկու ր., և միամի ր.—Աշըդեան, Բալայեան, Գէորգեան, գասպարեան, Գափիեան, Դանիէլեան, Եւանգուլեան, Զաքարեան, Խակոյեան, Խ. Է. Տ., Կարապետեան, Կիրակոսեան, Հայրապետեան, Մ. Կ. Մելիք-Օհանեան, Մելիք-Փարսադանեան, Յովակիմեան, Մ. Շահինեան, Շահնազարեան, Հ. Հ. Սիմէօնեան, Վարդապետեան, Տէր-Յովհաննէսեան, Տէր-Գրիգորեան։ Մ. Փարսեանց, Քուփալեան։ Ուրեմն առ 1 յուլիսի մեր մօտը կը լինի ողջ գումարը 2010 ր. 25 կոպէկ։

Դարձեալ խնդրում ենք յարգելի նուիրատուներից չը խնայել իրանց լուման յօգուտ ազգային երգչի մամարձանին։ Ժողովարարութիւնը շարունակվում է Нахичевань на Дону, Григорію Чалхушьяну հասցէով։

Գր. Զալխուշեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Տեղական ռուս լրագիրներին Աբասթումանից, յուլիսի 2-ից, հեռագրում են հետևեալը. «Այսօր, առաւօտեան 11 ժամին, պալատում ամբողջ հոգևորականութիւնը, սեմինարիայի ռէկտոր հայր Գէրմօգէնի գլխաւորութեամբ և բոլոր իշխանութիւնների ներկայութեամբ, հոգեհանգիստ կատարեց։ Դագաղիկներով շրջապատված դագաղը ծածկված է զինուորական և ծովային դրօշակներով և դրված է երեք աստիճան ունեցող բարձրութեան վրա։ Սենեակը ամբողջապէս սեւաւորված է։ Դագաղի մօտ հերթապահութիւն են անում Ցէսարեվիչի թիկնապահ և տէնդինեան գնդի ունտէր-օֆիցէրները։ Ցերեկվայ 4 ժամին հայոց հոգևորականութիւնը Ցէսարեվիչի վախճանվելու տեղի վրա երկրորդ հոգեհանգիստ կատարեց։ Մահմեդական հոգևորականութիւնը, Էֆէնդի Զադէ Էֆէնդիեվի առաջնորդութեամբ, հէնց այնտեղ և եթ երեկոյեան նամազից յետոյ կատարեց «Դուվա» հոգեհանգստեան ժամասացութիւնը, բէգերի ազգին բազմութեան և սիւնի ազգաբնակութեան ներկայութեամբ։ Եղանակը լաւ է, մեծ թւով եկողներ կան, բնակարաններ չը կան»։

—

Աբասթումանից, յուլիսի 3-ին հեռագրում են. «Գալիս են ուխտաւորների խմբեր։ Այսօր Թագաժառանգ Ցէսարեվիչի նշխարքին երկրպագեց այդ նպատակով ոտով և կառքով Աբասթուման եկած անագին բազմութիւնը։ Նորին Բարձրութեան վախճանի տեղի վրա դրված խաչի մօտ կաթոլիկ հոգևորականութիւնը հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կատարեց. այնտեղ կրկին ժամասացութիւն կատարեցին մահմեդականները։ Ի Տէր հանգուցեալ Թագաժառանգ Ցէսարեվիչի տխուր յուղարկաւորութեանը կը դիմաւորեն Բօրժօմում ազնուականութիւնը և պատգամաւորութիւնները։ Այդ յուղարկաւորութիւնը, դուրս գալով Աբասթումանից, մինչև Բօրժօմ ոտով կընթանայ։ Նորին Բարձրութեան նշխարքը դրանից առաջ կը փոխադրվի Ալէքսանդրօ-Նէվսկայա եկեղեցին։ Երէկ Օդէսայից ճանապարհ ընկաւ դէպի Բաթում չոգենաւը արքայանշաններով և պալատական անձերով, որոնց գալուստը Աբասթուման սպասվում է յուլիսի 5-ին»։

—

Թիֆլիսի քաղաքային դումայի նիստը, որ նշանակված էր երէկ, յուլիսի 5-ին, յետաձգվեց այն պատճառով, որ քաղաքագլխի պաշտօնակատար Մ. Շեստակով բացակայ էր քաղաքից։ Մ. Շեստակով երկու ձայնաւորների՝ իշխան Ա. Բեհբութեանի և Ն. Փրիդօնեանի հետ միասին ուղևորվել են Աբասթուման, իբրև Թիֆլիս քաղաքի ներկայացուցիչներ, պակ դնելու հանգուցեալ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչ Գէօրգի Ալէքսանդրօվիչի դագաղի վրա։

—

Կիրակի օր, ամսոյս 4-ին, առաւօտեան 10½ ժամին արհեստաւորների ուսպրավայում, արհեստաւորների աւագի կարգադրութեամբ, հոգեհանգիստ կատարվեց ի Տէր հանգուցեալ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի համար։ Ներկայ էր արհեստաւորների մեծ բազմութիւն։

—

«Нов. Время» լրագիրը հաղորդում է, որ յունիսի 30-ին ճանապարհ ընկան դէպի Աբասթուման գեներալ-ադիւտանտ իշխան Ն. Ս. Դոլգօրուկի և արարողապետական մասի ներկայացուցիչները՝ հօֆմէյստէր Կոնիար, արարողապետ իշխան Ուրուսով, երկու սենեկապետներ և երկու կամեր-ունկէրներ։ Նոյնպէս Աբասթուման են գնում Կայսերական գլխաւոր բանակի հրամանատար գեներալ-ադիւտանտ կոմս Օլսուֆիէվ, գեներալ-ադիւտանտ իշխան Դոլգօրուկի, Նորին Մեծութեան սվիտայի գեներալ-մայոր Բիբիկով և փոխ-ծովապետ Լոմէն, ֆլիգէլ-ադիւտանտներ՝ իշխան Դոլգօրուկի և կոմս Շերեմետէվ։ Կարգադրված է ոգային վագոններ և տբխուր հանդէսին պատկանելիքներ ուղարկելու մասին։

—

Ներկայումս Անդրկովկասումն է գտնվում առևտրի և արդիւնագործութեան դեպարտամենտի դիրեկտոր Վ. Ի. Կովալեվսկի։ Յուլիսի 1-ին նա Անդրկովկասեան երկաթուղով անցաւ, առանց կանգ առնելու Թիֆլիսում, դէպի Բաքու, ուր հասաւ յուլիսի 2-ին։ Բաքուում իր պաշտօնական գործերը վերջացնելուց յետոյ Կովալեվսկի կը գայ Թիֆլիս։ Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներին, Կովալեվսկի ծանօթ է մեր երկրի հետ և հետևում է Անդրկովկասի արդիւնագործութեան զարգացման։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ ուսումնարանական չրջանների հոգաբարձուների և հավատարիմների բէկտորների Պետերբուրգում նորերս տեղի ունեցած ժողովում մըշակվեց ուսանողներին բարձրագոյն դպրոցները ընդունելու նոր կարգը, որ մտադրութիւն կայ մտցնել մօտիկ ապագայում։ Խորհրդակցութեան հետևանքները դեռ ևս ձևակերպված չեն վերջնականապէս։

—

Մայրաքաղաքներից դուրսը գործող օտար բարեգործական ընկերութիւնները պարտաւոր են իրանց գործունէութեան մասին հաշիւներ տալ արտաքին գործերի մինիստրութեան ներքին յարաբերութիւնների դէպարտամենտին։

—

Մի քանի գաւառական քաղաքների դումաները, «Сынъ Отечества» լրագրի խօսքով, միջնորդութիւն են սկսել, որպէս զի թոյլ տրվի իրանց, Մօսկվայի նման, թաղական հոգաբարձութիւններ հիմնել աղքատների համար։

—

Ֆինանսների մինիստրութեան կից, «Бирж. Вѣд.» լրագրի խօսքով, հիմնված է մի յատուկ յանձնաժողով առևտրական կեանքի մէջ գոյութիւն ունեցող առևտրական սովորութիւնների հետ ծանօթանալու համար։ Այդ աշխատանքի նպատակն է՝ նիւթեր պատրաստել առևտրական սովորութիւնները կարգի դնելու համար օրէնսդրական ճանապարհով։

—

Ստացանք հետևեալ նոր լոյս տեսած գրքոյկները. 1) Բ. Թալալեանցի՝ «Սասմայ» փանլիներ կամ Թըլօր Դաւիթ և Մհեր» ժողովրդական վէպը, որ գրել է հաւաքողը մոկացի Խաչոյենց Զատկի բերանից. վէպը տպագրված է ոտանաւորի ձևով։ Վէպին կցված են երաժշտական նօտաներ երկու երգի, որոնցից մէկն է «Ողորմին», միւսը «Մսրամելքի» երգը։ Գիրքը, որ բաղկացած է 82 երեսից, տպագրված է Վաղարշապատում, արժէ 40 կոպէկ. 2) Գ. Վ. Յովսէփեանի՝ «Մխիթար Սասնեցի» աշխատութիւնը, որ պարունակում է իր մէջ 1260—1337 թուականներին ապրող և գործող Կերմանեցի Մխիթար վարդապետի մասին տեղեկութիւններ։ Գրքոյկը բաղկացած է փոքրագիր 32 երեսից, տպված է Վաղարշապատում և արժէ 15 կոպէկ. 3) Տ ե ղ ե կ ա գ ի ր Ներսիսեան որբասիրաց ընկերութեան, Զմիւռնիա» 1899, որ պարունակում է իր մէջ ընկերութեան տասն չորս և կէս ամսվայ գործավարութեան հաշիւը։ Գրքոյկը պարունակում է իր մէջ փոքրագիր 37 երես, տպված է Զմիւռնիայում։ 4) Ա. Զիլինկարեանի և Տ. Ռաշմաճեանի՝ «Ոյժեր» գիտական ժողովրդական գրքոյկը, բաղկացած է փոքրագիր 60 երեսից, տպված է Շուշիում. արժէ 8 կոպէկ։

—

«Нов. Обозрѣніе» լրագիրը լսել է, որ պատշաճաւոր իշխանութիւնը պահանջել է նահանգական իշխանութիւններից տեղեկութիւններ հարկատու դասին պատկանող մասնաւոր կալուածատէրերի հողերի քանակութեան մասին։ Այդ տեղեկութիւնները պէտք է տրվեն մինչև ներկայ ամսվայ 20-ը։

—

ՂՈՒՐԱՑԻՑ մեզ գրում են. «Խուդադ կոչված տեղում, ուր կառուցված է երկաթուղու կայարան, Գօլեաչկին ինժենէրի բնակարանից երկու մեծ գողութիւն կատարվել է ոչ Թէ աւազակների, այլ մասնաւոր մարդկանց ձեռքով։ Նախ՝ յունիսի 10-ի գիշերը, անյայտ մարդիկ մտնում են ինժենէրի տունը, և կոտրելով սենեակի բանալին ու պահարանը, տանում են ինը հազարի աւելի գումար. իսկ դրանից առաջ գողերը դարձեալ այդտեղից տանում են ութ հարիւր ռուբլի փող։ Միւշկիւրի քննիչ Կուրմանովիչ քննում է այդ գործը։ Եկել են նաև ժանդարմների ատիճանաւորներ, հետախուզութիւններ են անում,

հարցուփորձի ենթարկելով մարդկանց, որոնում են կորած փողերը։ Այժմ միայն, երբ բանը բանից անցել է, Վլադիկավկազից ուղարկել են պահարան, որը ոչ կրակը կարող է լափել, և ոչ էլ գողը կոտրել»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, յունիսի 26-ին

Գարնան անձրևները տեղացին կանոնաւորապէս և ընդհանուր Ատրպատականի հունձը հաւաքվում է այս տարի շատ լաւ։ Սակայն ինչ օգուտ, որ հացի տեսակի և գնի վրա համարեա ոչ մի փոփոխութիւն չէ լինում այն շատ պարզ պատճառով, որ գիւղացին ցանում, հնձում և իր քրտինքով ջրում է արտը, բայց հացահատիկը կապիտալիստ գիւղատէրերի ձեռքումն է գտնվում։ Երևի այս ուղղութիւնը դեռ երկար կը տևի, եթէ արտատական փոփոխութիւնների չենթարկվեն երկրի կարգն ու օրէնքը։ Նոյն բանը տարածվել է և այլ և այլ մթերքների վրա. երկու տարի առաջ կարագ իւղի լիտրը այս ժամանակներում մինչև 9 դռանի կարելի էր առնել, մինչ երկու տարուց դէսը 13 դռանից պակաս իւղ ձեռք չէ բերվում. այսպէս են պանիրը և ուրիշ մթերքները։

Մայիս ամսի սկզբներին Սալմաստից 120-ի չափ տարբեր սեռի ու հասակի գաղթականներ յանկարծ թափվեցին Թաւրիզ։ Թաւրիզի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութիւնը, թէև ուրոշել էր իրանց տեղերում օգնել նրանց, սակայն աչքի առաջ ունենալով գաղթականների խեղճութիւնը, հասցրեց իր օգնութիւնը. 3—4 օր կերակրեց, մերկերին շոր տուեց, կօշիկ, տրեխ, գալոշ և գնալու վարձ և առանձին նըպաստներ բաժանելով ուղարկեց նորից Սալմաստ, ուր խոստացաւ օգնել, և արդարև գաղթականների ետևից 200 ռուբլի մի գումար ուղարկեց։ Ընկերութեան վարչութիւնը վճռել էր Սալմաստում գիւղատէրերի հետ խօսել և գաղթականներին մշակելու հողեր տալ, նաև եզ, սերմ և այլ երկրագործական գործիքներ. այս ձեռնարկութեան ուսումնասիրութիւնը յանձնել էր վաճառական պ. Զիբբայիլ Բուղաղեանցին։ Եթէ, արդարև, իրականութիւն ստանայ բարեբար ընկերութեան այդ մեծ ձեռնարկը, դա կը լինի թափառական երկրագործի փրկութիւնը և ընկերութեան փառքը. միայն թէ ընկերութիւնը պիտի կարողանայ նիւթապէս դիմանալ այդ բազմածախս բեռի տակ. դա հարց է և կարօտ է դրամական ձեռնտուութեան։

Յունիսի սկզբներին Ուրմիի ճանապարհով նորից Թաւրիզ ապաստանեցին 73 դեռավաղցի գաղթականներ, մանաւանդ շատ կանայք և երեխաներ վերջին ծայր թշուառութեան մէջ։ Վերջիններս իրանց հայրենիքից նոր փախած գաղթականներ էին, որոնք քրդերի ու թիւրք կառավարութեան կեղեքումներից ու հարստահարութիւններից էին խոյս տուել և ապաստանել Թաւրիզ։ Ճշմարիտ է, սուլթանի կառավարութիւնը ռուսաց պահանջումով ընդունում է գաղթականներին ու փախստական հայերին. բայց միւս կողմից՝ անյայտ անկիւններում, աչքից հեռու վայրերում դարձեալ գործ է դնում վայրենի միջոց, ժոխային բռնութիւններ՝ ազգաբնակութիւնը փախցնելու նպատակով։ Հայ գիւղացու մի զոյգ եզը, ցանելիք սերմն ու սրնունդը տուրքերի փոխարէն ծեծ ու թակով յափշտակելու դէպքում, սոված ու մերկ գիւղացուն մնում է իր ճիժերն ու գլուխն առնել ու տարագիր լինել... Անտրեխ ու անչապիկ հայ գեղջուկն ու գեղջկուհին հանդիստ վայելեցին Թաւրիզի հայոց Բարեգործական ընկերութեան գրկում։ Ընկերութիւնը բոլոր կանանց ու երեխաներին նոր շոր տուեց, տղամարդկանց կօշիկ, գուլպայ, տրեխ, բոլորին ճանապարհածախս, անցագիր, մնունդ, ձիավարձ և ուղարկեց՝ 3—4 օր Թաւրիզում մնուցանելու յետոյ։ Բացի այս մեծաքանակ խմբերից, միշտ պակաս չեն գաղթականների խմբակներ՝ որոնք կռունկի խմբերի պէս անցնում են Թաւրիզով, որոնց խնամել է Հայուհեաց ընկերութիւնը և տակաւին խնամում է։

Նախկին նահանգապետ Ամիր-Նիզամի յաջորդը՝ Նըզամ-Սալթանէն տակաւին չը հասաւ Թաւրիզ, թէպէտ արդէն Թէհրանից ճանապարհ ընկել է։ Ինչպէս ասում են, մի շաբաթից յետոյ կալու է։ Նահանգապետի բացակայութեան միջոցում երկիրը կառավարեց թագաժառանգ իշխանը Մուշտայիդի հետ։ Նոր նահանգապետ Նըզամ-Սալթանէն մեծահարուստ և շատ գիւղերի տէր մարդ է։ Իրանից առաջ արդէն իր Խամսայի կալուածներից, իր կարգադրութեամբ, ցորեն է ուղարկվում Թաւրիզ և ամբարվում։ Նըզամ Սալթանէն լաւ է հասկացել երկրի ընդհանուր կարիքը և՝ ինչպէս երևում է, կամենում է իր օրով երկրի ամենահարկաւոր պէտքը շատացնել ու բաւականութիւն տալ աղքատ դասին։ Միւս կողմից, ինչպէս ասում են, ընդհարումներ կունենայ թագաժառանգի և Մուշտայիդի հետ, որոնք պարսիկ հոգևորականութիւնը բռնած՝ իբր զէնք պէտք է գործածեն եկող նահանգապետների դէմ, ձգտելով Ատրպատականը պահել իրանց ազատ գերիշխանութեան ներքոյ։ Եթէ ճշմարիտ են ենթադրութիւնները, մենք շուտով հանդիսատես կը լինենք դրամատիքական խաղերի։

Ցայտնի գերմանացի դօքտոր Լէպսիուս այցելեց Խոյ և Սալմաստ իր որքանոցները տեսնելու և 15 օր առաջ գնաց Թիւրքիա՝ Տիգրանակերտ և Ուրֆա անցնելու ժամով, որտեղ թիւրք կառավարութիւնը փորձեր է արել որքանոցները փակելու։ Իր վերադարձին յարգելի դօքտորը կայցելէ նաև Թաւրիզ։

Ուրմիից Դաղեան Խաչիկ վարդապետի Այվատեան եպիսկոպոսին ուղարկած պաշտօնական հեռագրից և այլ վաճառականների գրած նամակներից իմացվեց, որ երկու տարի առաջ Թաւրիզում քահանայագործութիւն անող և մի տարուց աւելի Ուրմիում բարեկարգիչ-գործակալ վանեցի Աւետիս քահանայ Շաղօեան ընտանիքով հանդերձ ընդունեց կաթոլիկութիւն։ Շարժառիթը յայտնի չէ։

***

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օսմանեան կառավարութիւնը, ինչպէս լսվում է, դիտաւորութիւն ունի Կրէտէ ուղարկել այն 40,000 հայերին, որոնք գաղթել էին Ռուսաստան Անատոլիայում տեղի ունեցած վերջին անկարգութիւնների ժամանակ և որոնք այժմ վերադարձվում են հայրենիք։ Թէ Աթէնքում և թէ Կանէյայում օսմանեան կառավարութեան այդ գաղափարը տամակրութիւն է գտնում, որովհետև անհրաժեշտ է կղզուց հեռացող մահմեդականներին փոխարինել ուրիշ երկրագործներով, և հայերը այդ պատճառով հիւրասէր ընդունելութիւն կը գտնեն կրետական կառավարութեան կողմից։

Այդ առիթով յունաց լրագիրները յիշում են, որ Կանէյայում դեռ այժմ էլ պահպանված են հայերի բնակութեան հետքերը IX-դ դարում։ Նրանք մատնանիշ են անում կրետական մի քանի գիւղերի անունների վրա—Armeni, Armeniana և այլն։ IX-դ դարում, ինչպէս և այժմ, Կրէտէում աշխատող ձեռքերի մեծ պակասութիւն էր զգացվում և այն ժամանակ բիւզանդական կառավարութիւնը ուղարկեց այնտեղ մի քանի հազար հայեր։ Բայց հայերը այնպէս ձուլվեցին մնացած ազգաբնակութեան հետ, որ այժմ դժուար է գտնել այնտեղ հայ ազգաբնակութեան հետքերը և միայն գիւղերի հայկական անուններն են յիշեցնում, որ Կրէտէում մի ժամանակ հայեր են ապրել։

***

«Русск. Вѣд.» լրագրի Բերլինի թղթակիցը յունիսի 24-ից գրում է հետևեալը.

«Բերլինի նահանգական դատարանի առաջ երէկ ներկայացաւ մի մեղադրեալ, որը, չը նայելով իր սարսափելի յանցանքին, այն է՝ սպանութեան փորձ անել իր երեխաների դէմ, անկեղծ ցաւակցութիւն յարուցեց թէ դատաւորների և թէ դահլիճի մէջ գտնվող ամբողջ հասարակութեան մէջ։ Միլիոնաւոր բնակիչներ ունեցող քաղաքի մէջ ամեն օր այնքան դրամաներ են կատարվում, որ մարդու ջղերը սկսում են թթանալ և նա սառնասրտութեամբ կարդում է՝ թէ մի երիտասարդ Շպրէէ գետն ընկաւ և խեղդվեց, մի ծերունի կախվեց Տիրգարտէնում, և այլն։ Երէկ պոլիցիական հաչից երևում էր, որ տեղի են ունեցել վեց անձնասպանութիւններ և անձնասպանութեան երեք փորձեր։ Մինչև անգամ մանուկների անձնասպանութիւնները անհնարին և վայրենի բան չեն թուում։ Միայն մայրը, որ սպանում է իր երեխաներին, ստիպում է դողալ մայրաքաղաքի բնակչի ամենաքարացած սիրտն անգամ։ Եօհաննա Էնտրիխ հասկանալի է, որ միայնակ իր երեխաներին չէր ուզում սպանել. նա իր չորս փոքրիկներով փակվեց բնակարանում և ածուխը վառելով, պատրաստվում էր նրանց հետ միասին մեռնել։ Նրանց բոլորին էլ ազատեցին, և մայրը ներկայացաւ դատարանի առաջ. նա իրաւունք ունէր իրան սպանել, բայց օրէնքները թոյլ չեն տալիս մօրը սպանել իր երեխաներին։ Արդեօք մտածեցին մարդիկ այն բանի մասին, թէ ինչպէս մի թուլակազմ կին, որին երեսի վրա է գցել մարդը, ինչպէս պէտք է կերակրէր թէ իրան և թէ իր չորս երեխաներին։ Բայց Բերլինում ախր հասարակական բարեգործութիւն կայ,—կասէք դուք։ Շատ լաւ, հէնց դրա մէջն է դատի էութիւնը, այլապէս ես չէի շօշափի այդ հարցը։ Եօհաննա Էնտրիխ օրական աշխատում էր մօտ երկու մարկ, և կարողանում էր կերակրվել իր երեխաների հետ միասին, բայց բնակարանի վարձ—12 մարկ ամսական,—նա միջոց չունէր վճարելու. այդ 12 մարկը նրան տալիս էին հասարակական խնամակալութիւնից։

«Գեղեցիկ բան է հասարակական բարեգործութիւնը, և Բերլինում նա վատ չէ կազմակերպված, գոնէ քաղաքը աղքատներին օգնելու համար մօտ հինգ միլիոն է ծախսում տարեկան։ Սակայն Եօհաննա Էնտրիխի համար այդ գեղեցիկ գաղափարի ներկայացուցիչը ով էր։ Դա ուսուցիչ Կօզէն էր, որն այն թաղի, որտեղ բընակվում էր Եօհաննան, աղքատների հոգաբարձուն էր, և որի ձեռքից նա ստանում էր իր 12 մարկը շնորհակալութեամբ։ Մի օր հոգաբարձու Կօզէի գլխում մի միտք է ծագում, այն է դադարեցնել նպաստ տալը, որովհետև Եօհաննան արդէն երկար ժամանակ է ստանում այդ նպաստը։ Երևակայեցէք նա մարդ ունի, որ թողել է նրան, ճիշդ է, բայց պատահում է երբեմն, որ երբ լսում են իրանց ընտանիքի կարօտութեան մասին, անքարեխիղճ հայրերի սրտում խիղճը զարթնում է։ Պ. Կօզէ այդ պատճառով յայտնում է սարսափահար կնոջը, որ նրա համար այլ ևս նպաստ չը կայ։ «Պ. հոգաբարձու, այժմ ես ինչ պէտք է անեմ։ Չէ՞ որ ես վաղ առաւօտից մինչև ուշ գիշերը աշխատում եմ, ես մի կտորից հրաժարվում եմ, իմ բերանից կտրում եմ և դնում իմ երեխաների բերանը, իսկ բնակարանի համար, այնու ամենայնիւ, ոչինչ փող չէ մնում, և ամուսնուս վրա էլ ոչինչ յոյս չը կայ։ «Այն ժամանակ, ցինիկաբար ասում է հոգաբարձուն, որոնեցէք ձեզ համար մի հարուստ «փեսացու»։

«Այդ պատասխանի համար պրոկուրորը երէկ նախատինք թափեց աղքատների հոգաբարձուի գլխին, անուանելով նրան պատուաւոր պաշտօնի անարժան մի մարդ, և այսօր ամբողջ մամուլը պահանջում է հրաժարեցնել Կօզէին ոչ թէ միայն աղքատների հոգաբարձուի պատուաւոր պաշտօնից, այլ և ուսուցչական պաշտօնից. այդպիսի ցինիկական հայեացքներ ունեցող մարդիկ չը պէտք է մանուկների դաստիարակները լինեն։ Պրոկուրորը այնու ամենայնիւ պահանջում էր պատժել մեղադրեալին, սակայն երդուեալները միաձայն արդարացրին Էնտրիխին և հաւաքեցին նրա համար մի խոշոր գումար։»

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

2 յուլիսի

ՎԻԵՆՆԱ։ Թագաժառանգ Ցէսարեվիչի մահվան լուրը ստանալուն պէս, Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը Իշլից Թագաւոր Կայսրին ցաւակցական մի սրտագին հեռագիր ուղարկեց։

ՎԻԵՆՆԱ։ Թագաժառանգ Ցէսարեվիչի մահվան պատճառով, յունիսի 4-ից նշանակված է 6 օր խորին սուգ և վեց օր—թեթև սուգ։

ՊԱՐԻԶ։ Այսօր, ազգային տօնի օրը, եղանակը գեղեցիկ է։ Հասարակական հիմնարկութիւնները և շատ մասնաւոր տներ զարդարված են դրօշակներով։ Դէրուլէդ ու Գարեր, «հայրենասէրների լիգայի» մի քանի հարիւր անդամների ուղեկցութեամբ, պակ դրին Ստրասբուրգի արձանի պատուանդանի վրա։ Այդ միջոցին բարձրացան աղաղակներ՝ «Կեցցէ Դերուլէդ, կեցցէ ֆրանսիական հասարակապետութիւնը։» Ապա ամենքը վերադարձան առանց միջադէպի։

3 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Յունիսի 28-ին, առաւօտեան 9 ժամին, Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Թագաժառանգ Ցեսարեվիչ Գէօրգի Ալէքսանդրովիչ վելօսիպէդով զբօսանքի գնաց Աբասթումանից դէպի Զէկարեան անցքը։ Շատ արագընթաց գնալով Նորին Բարձրութիւնը անցաւ մօտ երկու վերստ, յետոյ յետ դարձաւ։ Ցեսարեվիչին ճանապարհին հանդիպող մօլոկան կին Աննա Դասաեվա տեսաւ, թէ ինչպէս Թագաժառանգը, վերադառնալու ժամանակ, դանդաղեցրեց վելօսիպէդի ընթացքը, թքելով թանձրը արիւն։ Ապա Նորին Բարձրութիւնը կանգնեց, և իջնելով վելօսիպէդից, օրօրվեց։ Մօտ վազելով, Դասաեվան ձեռքով պահեց Նորին Բարձրութեանը, ասելով՝ «Ինչ պատահեց Ձեզ։» Թագաժառանգ Ցեսարեվիչը պատասխանեց. «Ոչինչ», իսկ երբ Դասաեվան ջուր առաջարկեց, Թագաժառանգը ձեռքի շարժումով համաձայնութիւն յայտնեց։ Այն ժամանակ Դասաեվան, պառկեցնելով Մեծ Իշխանին գետնի վրա, սկսեց ջրով թարմացնել Նորին Բարձրութեան գլուխը և բերանը։ Հէնց այդտեղ էլ տեղի ունեցաւ Թագաժառանգ Ցէսարեվիչի վախճանը, հանգիստ և առանց տանջանքների։ Ի Տէր հանգուցեալ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի մարմինը բերվեց պալատը։ Վախճանի տեղը վանդակով է պատած։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ներքին գործերի մինիստրը որոշեց՝ Նորից թոյլատրել «Россія» լրագրի հատով ծախելը։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Բլաժօ Պետրովիչ, Զերնոգորեան իշխանի ազգականը, այսօր ձերբակալվեց. բայց որովհետև նրա կինը վտանգաւոր հիւանդ է, այդ պատճառով նրան ազատ թողեցին, տան վրա խիստ հսկողութիւն նշանակելով։

ՊԱՐԻԶ։ Նախագահ Լուբէ, գեներալ Գալիֆէի և Բարիօի ուղեկցութեամբ, ժամանեց Լոնշան ժամի 3-ին, կէսօրից յետոյ, և ընդունվեց ժողովրդի կողմից բուռն համակրանքներով։ Լսվեցին բարձրաձայն աղաղակներ. «Կեցցէ Լուբէ, կեցցէ հանրապետութիւնը»։ Զօրահանդէսը սկսվեց։ Զօրքերը անցան հանդիսաւոր մարշով։ Ոչ մի միջադէպք տեղի չունեցաւ։

ՊԱՐԻԶ։ Լոնշանի դաշտում զօրահանդէսը կատարեց Բրիւժէր։ Ապա սկսվեց հանդիսաւոր մարշը։ Ցաճախ կրկնվում էին «Կեցցէ զօրքը» աղաղակները։ Մարշանի արշաւանքի սուգանցները առանձին ցոյցերի առարկայ էին դարձել։ Անվերջանալի աղաղակներ էին լսվում. «Կեցցէ Մարշան, կեցցէ զօրքը»։ Ելիսեան պալատը վերադառնալու ժամանակ, նախագահ Լուբէին ողջունում էին՝ «Կեցցէ Լուբէ» աղաղակներով։ Ոչ մի միջադէպք տեղի չունեցաւ։

ՊԱՐԻԶ։ Զօրախաղից յետոյ նախագահ Լուբէ դիմեց գեներալ Գալիֆէին մի նամակով, որի մէջ գոհունակութիւն յայտնեց զօրքի կարգապահութեան համար։ Զօրքին արած ցոյցերը վկայում են, որ Ֆրանսիան վստահութիւն ունի դէպի նա։

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ։ Երկուշաբթի Զերնօմօրեան նաւատորմը կը գնայ Նովորոսիյսկ և այնտեղից Բաթում, ուր «Георгій Побѣдоносецъ» զրահաւոր նաւը կընդունէ ի Տէր հանգուցեալ Թագաժառանգ Ցէսարեվիչի մարմինը։

ՕԴԷՍԱ։ Ճանապարհ ընկան դէպի Բաթում, ռուսաց ընկերութեան «Алексѣй» շոգենաւով, ի Տէր հանգուցեալ Թագաժառանգ Ցէսարեվիչի դագաղի վրա պսակներ դնելու և դագաղին ուղեկցելու, բարձրաստիճան անձինք, պատգամաւորներ, շքախումբը և թիկնապահները։

ՇԵՐԲՈՒՐԳ։ Հրավառութիւնից յետոյ զինուորները աւերեցին հրափամփուշտ պատրաստողի նիւթերը։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց, բայց ծեծվեց։ Կալանաւորված են 60 մարդիկ։ Զօրքեր են պահանջված կարգը վերականգնելու համար։ Քաղաքի փողոցները պահպանում են զօրքերը։ Մի քանի մարդիկ վիրաւորված են։

ՊԱՐԻԶ։ Ըստ հեռագրում են «Petit Bleu» լրագրին, որ կառավարչական կօմիսարը առաջարկեց Կէնէ-դէ-Բօրէպէրին ներկայանալ նրան այսօր, առաւօտեան։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Կայսերական «Շտանդարտ» զբօսանաւը այսօր, գիշերը, հասաւ այստեղ։

ՇԵՐԲՈՒՐԳ։ Ամբողջ գիշերը ոստիկանութիւնը ու զօրքերը ոտքի վրա էին, և վերականգնում էին կարգը։ Տեղի ունեցան նոր ձերբակալութիւններ։ Հետևակ զօրքի և նաւատորմի զինուորները չը ջնջապատեցին ոստիկանութեան բիւրօն, պահանջելով արձակել իրանց ընկերներին։ Պատուհանները ջարդեցին։ Բնակիչներից մէկի ձեռքը վիրաւորեցին սուինով։ Զինուորները, սրերը ձեռքերին, հետևում էին այն մարդկանց, որոնք լուսավառութիւնից յետոյ լապտերները հանում էին և սպառնական ձևով դիմում էին հետևակ զինուորներին, որոնք կատարեալ հանգստութեամբ էին վերաբերվում։

ՊԱՐԻԶ։ Մինիստրների խորհրդում Գալիֆէ յայտնեց, որ Բէնի դատարանի նախագահը որոշել է քննութեան ենթարկել Կէնէ-դէ-Բօրէպէրին միայն իբրև վկայի, այն բանի համար, որը նա ինքն է հաղորդել վճռաբեկ դատարանին։ Գործի քննութիւնը Բէնում կը սկսվի օգոստոսի 1-ից մինչև 6-ը։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Սկսված են նոր ձերբակալութիւններ։ Ի միջի այլոց ձերբակալված են՝ փայտէ առևտրով պարապող Միլիվոյիչ, որի տանը խուզարկութիւն կատարվեց, և փաստաբան Բօսկովիչ, արժատական Զիրկովիչի փեսան, որը կատարում է սերբական ժողովրդական ընկերութեան նախագահի պաշտօնը։ Զիրկովիչ, որը գտնվում է Կարլսբադում, քննիչից հրաւէր է ստացել Սերբիա գալու, սպառնալով, որ չը ներկայանալու դէպքում, նրա ամբողջ կայքը յարքունիս կը գրաւվի։

ՎԻԵՆՆԱ։ Ռուսաց դեսպանատան եկեղեցում տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ Ի Տէր հանգուցեալ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի համար։ Ներկայ էին օբեր-հոֆմէյստէր դուքս Լիխտենշտէյն՝ կայսրի կողմից, մինիստր-նախագահ Տուն, մի քանի մինիստրներ, զինուորական պաշտօնեաներ, դիպլոմատիական մարմնի անդամները և բազմաթիւ աղօթողներ։

4 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գեներալ-լէյտենանտ Ալտֆատէր նշանակվում է գեներալ-ֆէլդցէյխմէյստէրի օգնականի պաշտօնակատար։

ՍԱՐԱՏՕՎ։ Հոգեհանգիստ կատարվեց ի Տէր հանգուցեալ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի համար։

ԲԷԼՕՍՏՕԿ։ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի մահվան առիթով հոգեհանգիստ կատարվեց չքաւոր հրէաներին օգնող ընկերութեան վարչութեան մէջ։

ՎԻԵՆՆԱ։ «Politische Correspondenz» լրագրին հաղորդում են Բելգրադից, որ ձերբակալութիւններից ամենանշանաւորը, Զերնոգորեան իշխանի հօրեղբօր որդու՝ Բլաժկո Պետրովիչի ձերբակալութիւնն է։ 1894 թուին, սերբական կառավարութեան առաջարկութեամբ, Պետրովիչ հեռացաւ Բելգրադից և բնակութիւն հաստատեց հարաւային Ունգարիայում։ Արմատական կառավարութիւնը թոյլատրեց նրան վերադառնալ Բելգրադ, որտեղ և նա ստանում էր դրամական նպաստ։ Քննութեան համար կարևոր է իմանալ, թէ արդեօք դաւադրութեան ծայրերը հասնում են մինչև Ժընեվ—Պետր Կարադէօրգիեվիչի բնակութեան տեղը։ Ասում են, սպանութեան փորձ անելուց մի քանի օր առաջ, Կարադէօրգէվիչին տեսել են Պանկովում և Զէմլինում։ Այն լուրը, թէ Բելգրադի ռուսաց լիազօրը արմատականների ձերբակալութեան մասին իմացել է սերբիական կառավարութիւնից—հնարովի է։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Զերնոգորեան իշխանի ձերբակալված հօրեղբայր որդի Բլաժկո Պետրովիչ արձակվեց, բայց աքսորվեց Բելգրադից և ուղարկվեց ոստիկանութեան հսկողութեան տակ Զէմլին։

ԿԱՆԷԱ։ Ֆրանսիական և իտալական զինուորների մէջ տեղի ունեցաւ կռիւ։ Երկու կողմից էլ երկու հոգի ծանր վէրքեր ստացան, որոնցից երկուսը մեռան։ Տեղի ունեցան և ուրիշ ընդհարումներ, բայց նրանք լուրջ բնաւորութիւն չունեցան։ Կարգը այն րոպէին վերականգնվեց։

ՑԵՏԻՆԻԷ։ Ժամանեցին մարշալ Շաքիր-փաշա և սուլթանի ադիւտանտ Թէվֆիկ-փաշա։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Հայ կաթոլիկների պատրիարքի ընտրութիւնը նշանակված է յաջորդ կիրակի։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

2 յուլիսի

—

Մուրհակների ընթացքը

Երեք ամսով	Լոնդոնի վրա	10 ֆունտ	94,
„ „	Բերլինի վրա	100 մարկ	45,82⅝
„ „	Պարիզի վրա	100 ֆրանկ	37,27⅝
Չեկը	Լոնդոնի վրա	10 ֆունտ	94,70
„	Բերլինի վրա	100 մարկ	46,30
„	Պարիզի վրա	100 ֆրանկ	37,57⅝
Բօրսային դիսկոնտ			6—7½
4% պետական ըենտա			100⅛
4% ազն. կալ. բանկի դրամ. թղթ.			98⅞
4½% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի			98⅞
5% վերնակ. տոմս. առաջին ներքին փոխ.			292¼
5% „ „ „ երկրորդ „ „			254¾
5% „ դրամ. թղթ. ազն. կալ. բանկի.			208
5% ոսկու ըենտա			
5% դրամ. թղթ. փոխ. հող. վարկի ընկ.			182
4½% ներքին երկաթուղ. փոխ. 1890			100¼
Նոյնը 1892			100½
5% Թիֆլիսի վարկի ընկերը			99¼
4½% Թիֆլիսի կալուած. բանկի			100
6% Քուվեյտի կալուած. բանկի			101¾
5% „ „ „			100½
Ակցիաներ Ռուս. առևտր.-արդիւն. ընկ.			330
„ Եղբ. Նոբելի նաւթ. ընկերը.			649
„ Կասպիական ընկ.			650
„ Բագուայ նաւթ. ընկ.			850

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

—

№ 1 գնացքը։		№ 3 գնացքը։	
Բաղուից դուրս է գալիս ցեր.	4 ժ. 15 ր.	գիշ.	12 ժ. 20 ր.
Թիֆլիս է հասնում առ.	8 ժ. 40 „	երբ.	6 „ 38 „
Թիֆլ. դուրս է գալիս „	9 „ 10 „	երբ.	7 „ 37 „
Բաթում է հասնում երբ.	8 „ 32 „	առ.	8 „ 12 „
№ 2 գնացքը։		**№ 4 գնացքը։**	
Բաթումից դուրս է գալիս առ.	9 ժ. 15 ր.	երբ.	9 ժ. 05 ր.
Թիֆլիս է հասնում երբ.	8 ժ. 53 „	առ.	9 „ 45 „
Թիֆլիսից դուրս է գալիս „	9 „ 23 „	„	11 „ 32 „
Բաղու է հասնում ցեր.	1 „ 04 „	„	6 „ 15 „

ԴԻԼԻԺԱՆՍՆԵՐ

Հենգ հոգու համար

Թիֆլիսից դուրս է գալիս 7 ժ. առ.	9 ժամ. առ.
Գիշերում է Մլեռում	Պասանաուրը
Վլադիկավկազ հասնում է 7 ժ. 20 ր. երբ.	9 ժ. 20 ր. երբ.
Վեց հոգու համար (չեն գիշերում)	
Թիֆլիսից դուրս է գալիս 1 ժ. ցերեկ.	7 ժ. երեկ
Վլադիկավկազ հասնում է 3 „ 25 ր. երբ.	9 ժ. 50 ր. երբ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրոնցովի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.
Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. կանանց հիւանդ.
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՈ—1½—2 ժ. ներքին և միասեռական հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ն. Ն. ՌՈՍՏՈՄԲԷԿՈՎ—6½—7½ ժ. վիրաբուժական հ.։
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7½—8 ժ.
Տ. Ի. ԲՈՒԴԵՆԿՈ հիւանդանոցումը քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խիպ, արեան, կաթի և այլն։
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Օ. Տ. ԱՌՎԱՆԻՏԱԿԻ—պարապում է տանը ծաղկահատութեամբ, բժշկական մարմնամարզութեամբ և մարզելով. դիմել 11—1 ժ.։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
1—150 Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Դիմեցէք **Սիմոն Նահապետեանին**
որ կընդունի մեքենաներու, տնական կահ-կարասեաց և զարդերու, լուսանկարներու վերաբերեալ ամեն տեսակ յանձնարարութիւններ։
Կը տպէ այցեքարտ ճաշակաւոր կենդանագրով և տառերով։ Կընդունի զինկանկարի (Zincógraphie) կլիշէներու յանձնարարութիւններ։
Կընդունի գրքերու՝ ճոխ, միջին և պարզ կազմերու յանձնարարութիւններ։
Մատնանիշ կընենք իր նորահնար երեք գիւտերը.
ա) Քանընհինդ ելեկտրական զարթուցիչ մէկ ուղղիչով։
բ) Բոցավառ ստուարաթուղթ, վառարաններու համար իբրև առաջնակարգ և ապահով լուցկի։
գ) Ընտիր և ազնուական ոգելից ըմպելիք-Նումակ։
Հասցէ. Simon Nahabed. Isola Armenie, VENEZIA. 1—3

Վրաստանի և Իմերէթի ՀԱՅՈՑ ԿՈՆՍԻՍՏՈՐԻԱՅԻ ԱՏԵՆՈՒՄ սոյն յուլիսի 9-ին ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ Է ԱՃՈՒՐԴ, առանց կրկնաձրդի, վարձու տալու էջմիածնապատկան կրպակը, որ գտնվում է 5-րդ քաղաքամասում, Բազալխանա կոչված շուկայում։ Ցանկացողները կարող են մասնակցել, ներկայացնելով պահանջեալ գրաւական։
Անդամ կոնսիստորիայի՝ Թադէոս վարդապետ
1—3

Տեղափոխվելով Թիֆլիսից Շուշի, բացել եմ ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ ԵՒ ՁԵՌԱԳՈՐԾԻ ուսումնարան, որտեղ ընդունում եմ աշակերտուհիներ սովորեցնելու համար։ Նոյնպէս ընդունում եմ ամեն տեսակ պատուէրներ։
Բուլվարնայա փողոց, տուն Ստեփան Արզումանեանցի։
Տիկին Սոֆիա Հայրապ. Ղահրամանեանց
1—10

Ներսիսեան հայոց հոգեւոր դպրոցի վարչութիւնը

Սրանով յայտարարում է, որ դպրոցում վերաքննութիւնները սկսվելու են օգոստոսի 26-ին, իսկ նորեկ աշակերտների քննութիւնները օգոստոսի 30-ին։ Բ. և Գ. պատրաստականների և I դասարանի համար ընդունելութիւն չի լինի, տեղ չը լինելու պատճառով։

ԲԺԻՇԿ Գ. Ս. ԳԵՐՑՖԷԼԴ
Մաղերեան փողոց, № 5.
որ մասնագէտ է կաշու, միզասեռական (ելեկտրականութեամբ), վեներական և սիֆիլիսի հիւանդութիւնների
ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՎ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻՑ
Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր
Առաւօտեան 9—12 ժ.
Երեկոյեան 5— 8 ժ.
2—60

ԲԺԻՇԿ Յ. Յ. ՂՕԿԻԵԼԵԱՆ
Ընդունում է՝ վեներական, ախտական, մորթու և ներքին հիւանդութիւն ունեցողներին՝
Առաւօտեան 9—12 ժամը
Երեկոյեան 5—7 ժամը։
Գանձակայա փողոց, տուն Մարգարովի, № 31։
(Ե. Հ. Չ.) 51—100

Մաքուր քիմիական, ծծմբաթթուային եւ աղաթթուային
Այդ՝ ամեն ընտանիքի համար ամենակարևոր բժշկական միջոցը կարելի է ձեռք բերել ամենաէժան գնով բոլոր դաւառական յայտնի վաճառականների մօտ, որի քիմիական մաքրութեան և խառնուածքի մասին երաշխաւորում է
Բ. ԿՕԼԵՐԻԱՆ և ԸՆԿ. ՄՕՍԿՎԱՅԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ։ Պահանջել անպատճառ, որ ամեն մի օրուակի վրա լինի ընկերութեան նշանը և դրոշմը, և չը վնասված մետաղաթելի ցանցը իր ընկերութեան պլօմբով. Բ. Կ. և ԸՆԿ.

Ֆինանսների մինիստրի թոյլտուութեամբ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова).
Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական-առևտրական կրթութիւն և պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։ Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն տարբիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն՝ արդիւնաբերական-գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական մնեմոնիկայութիւն, 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի։)
ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔՆԵՐԸ ՍԿՍՎՈՒՄ ԵՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 20-ից։
Ընդունելութիւնը՝ սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր՝ կուրսերում և Եղբ. Ծովհաննեան և ընկ. ԲԱԳՈՒԻ բաժանմունքում։ Օտարաքաղաքացի ունկնդիրների յարմարութեան համար կուրսերում ընդունվում են գիշերօթիկներ։ Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը—տրվում են և ուղարկվում ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ БАКУ, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову,
(Ե. Շ.) 1—25

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.
Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ,
Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէյլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն և Պօլիս։ Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 7/19 յուլիսի ՍԻՐԿԱՍԻ շոգենաւը, նաւապետ ԳԱԲՐԻԷԼ։ Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ։
Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով։
Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի և Անավէրպէնի մէջ, ընդունելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար։
Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝
ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօվին, Նաբէրէժնայա։ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. Թօջափարուխովի և Մայսուրաձէի քարվանսարա։ ԲԱԳՈՒ—եղբ. Վ. և Ի. Մութաֆեանների, Նաբերեժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկովի, № 27։ ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիոր Հերշենրօզերին։
(Ա. Հ. Չ.) 14—20

ՀԱՅԹԱՅԹՈՂ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՊԱԼԱՏԻ
1848. 1865. 1882. 1898.
Ա. ՐԱԼԼԷ ԵՒ ԸՆԿ.
ՄՕՍԿՎԱ.
ՕԾԱՆԵԼԻՔ
ՐՕԵԱԼ-ՐԱԼԼԷ
Հոտաւէտ ջրեր, սապօն և պուդրա
ԾԱՂԿԱՅԻՆ ՕԾԱՆԵԼԻՔ
ՀՈՏԱՒԷՏ ՋՐԵՐ, ՍԱՊՕՆ և ՊՈՒԴՐԱ 6 հոտով.
Շուշան, եասաման, բեղէդա, վիոլէտ, պաչուլի, դելիտրօպ.
3 ԱՌԱՐԿԱՑԻՑ ԲԱՂԿԱՑԱԾ ԱՐԿՂԸ 2 ՐՈՒԲԼԻ։
МОСКВА, 1) Пассажъ Солодовникова. 2) Тверская, д. Спиридонова.
С.-ПЕТЕРБУРГЪ, Невскій, 18.
Նաև Ռուսաստանի յայտնի դեղատներում։
Ф.О.НИКОЛЬСКІЙ,МОСКВА
(Հ.)

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
(Թիֆլիս, Նաղօրնայա փողոց, № 9)
Ցանկացողները ունենալ իրանց առևտրական գործերի համար ուսման ընթացքը աւարտած աշակերտներ և աշակերտուհիներ, թող բարեհաճեն դիմել կուրսերի հիմնողին, Ս. Մանուէլեանցին։ Աւարտողները ստացել են մասնագիտական առևտրական կրթութիւն, Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի հաստատված ծրագրի համեմատ, և ունեն օրինաւոր ատեստատներ։
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍՎԵԼՈՒ ԵՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-Ի։
Կուրսերի ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս եղբ. Ծովհաննէսների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ ТИФЛИСЪ, учредителю коммерческихъ курсовъ С. П. Мануэльянцу. (Ե) 3—12

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 5 Іюля 1899 г.
Типографія Грузинск. Т.—ва Орбеліановская ул., № 27.